

B I B L I O T H E C A
T E V B N E R I A N A

DAVID RVHNKENIVS
ELOGIVM TIBERII HEMSTERHVSII

EDIDIT
H. NIKITINSKI

MONACHII ET LIPSIAE
IN AEDIBVS K. G. SAUR

B I B L I O T H E C A
S C R I P T O R V M G R A E C O R V M E T R O M A N O R V M
T E V B N E R I A N A

ELOGIVM TIBERII HEMSTERHVSII

AVCTORE

DAVIDE RVHNKENIO

EDIDIT

HELGVS NIKITINSKI

MONACHII ET LIPSIAE
IN AEDIBVS K. G. SAUR MMVI

PRAEFATIO

De Davide Ruhnkenio¹, viro inter omnes quotquot saeculum XVIII praestantes latinitatis auctores tulit nemini secundo, iam antea copiose satis egi². librum autem vere aureum *Elo-*

¹ David Ruhnken sive potius Ruhnkenius 1723–1798.

² vide volumina q. i. *De eloquentia latina saec. XVII et XVIII* ... auctore Helgo Nikitinski. Neapoli (Istituto Italiano per gli Studi Filosofici. L'Umanesimo Europeo. *Series Latina* vol. 1) 2000, p. 31 sqq.; 203 sqq. et Davidis Ruhnkenii *Oratio de doctore umbratico*. Edidit Helgus Nikitinski. Neapoli (ib. *Series Latina* vol. 2) 2001. proxime uti spero procedet opus meum iam diu multumque meditatatum cui titulus (nisi mutare videbitur) est *Wörterbuch lateinischer Meisterprosa der Neuzeit*, ubi cum ceterorum praestantissimorum recentioris latinitatis auctorum tum Ruhnkenii etiam sermonis consuetudo theodiscis litteris illustratur.

ante omnia tamen adeas Wytttenbachii (Daniel Albert Wytttenbach 1746–1820) librum q. i. *Vita Davidis Ruhnkenii*. Lugduni Batavorum et Amstelodami 1799. praeterea consule: *Tiberius Hemsterhuys und David Ruhnken. Biographischer Abriss ihres Lebens. Für Freunde der Humanität und des Studiums der Alten insbesondere*, bearbeitet von Friedrich Theodor Rink ... Königsberg 1801, ubi tamen pauca admodum invenies quae eadem non Wytttenbachius in *Vita Ruhnkenii* enarrarat (lectu tamen dignae sunt e. g. p. 220–227); Franz Egermann, in: *Pommersche Lebensbilder* 3, 1939, p. 69 sqq.; E. Hulshoff Pol, *Studia Ruhnkeniana*, Leiden 1953 (horum studiorum altera pars MS. inedita adhuc latet aut omnino periit, teste Guilielmo Otterspeer Mus. Acad. Lugd. praeside); Thomas Gelzer, “Zum *Codex Mosquensis* und zur Sammlung der Homerischen Hymnen” in: *Hyperboreus*, vol. 1 (1994), p. 113 sqq.; Bengt Löfstedt, “Zu David Ruhnkens Latinität” in: *Studia Classica* 34–36 (1998–2000), p. 121–124; Oleg Nikitinski, “Ruhnkenii ad Cantium (Immanuel Kant) epistula” in: *Vox Latina* t. 39 (2003), fasc. 153, p. 310–316.

Ruhnkenius, David
Elogium Tiberii Hemsterhusii
ed. Helgus (= Oleg) Nikitinski

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

© K. G. Saur Verlag, München und Leipzig 2006
Ein Imprint der Walter de Gruyter GmbH & Co. KG
Printed in Germany

Alle Rechte vorbehalten. All Rights Strictly Reserved.

Jede Art der Vervielfältigung ohne Erlaubnis des Verlags ist unzulässig.
Gedruckt auf alterungsbeständigem Papier.

Druck und Bindung: Druckhaus „Thomas Müntzer“ GmbH, 99947 Bad Langensalza

ISBN-13: 978-3-598-71322-4
ISBN-10: 3-598-71322-3

*gium Tiberii Hemsterhusii*³ criticae artis ducem atque magistrum, qui ad vitam disciplinamque Hemsterhusii illustrandas, historiam litterarum atque omnino humanitatem quam maxime confert, adde latinitatis exemplar emendatissimum et quod centum amplius annos ab editoribus neglectum, cur denuo adnotationibus criticis instruerem atque hac nova editione frequentarem, non erat ut bibliopolae honestissimo multis verbis probarem.

³ de memoria huius orationis v. Dav. Ruhnkenii *Orationes, dissertationes et epistolae* ... edidit. Frid. Traug. Friedemann, Brunswigae 1828, p. xxv sqq.; *Elogium Tiberii Hemsterhusii, auctore Davide Ruhnkenio. Accedunt duae Richardi Bentleji epistolae ad Hemsterhusium. Vita Ruhnkenii, auctore Daniele Wytttenbachio*. Cum praefatione et annotatione edidit Joannes Theodorus Bergman. Lugduni Batavorum 1824; *Supplementa annotationis ad Elogium Tiberii Hemsterhusii, auctore Dav. Ruhnkenio, et ad Vitam Davidis Ruhnkenii auctore Dan. Wytttenbachio* ... Collegit et edidit Jo. Theod. Bergman. Lugduni Batavorum 1874; L. Müller, *Geschichte der klassischen Philologie in den Niederlanden*, Leipzig 1869, p. 82; nec non curiosa quaedam de fortuna eiusdem operis apud Aluredum Eduardum Housman invenies in: Mariateresa Horsfall Scotti, Nicholas Horsfall "Er-gastolani della filologia" in: *Quaderni di storia* 34 (1991), p. 187.

de vocabulo quod est elogium quid sibi velit v. Frid. Traug. Friedemann in: Dav. Ruhnkenii *Orationes* ... op. mem., p. xxxv sq. et p. 223; J. Ph. Krebs, J. H. Schmalz, *Antibarbarus der lateinischen Sprache*, Basel 1905, vol. 1, p. 501; Renzo Meregazzi in: Pauli Iovii Opera (Paolo Giovio, *Gli elogi degli uomini illustri (letterati - artisti - uomini d'arme)*). A cura di Renzo Meregazzi) Roma 1972, vol. 8, p. 6 sq.; Mario Puelma, "elogium: Probleme einer Wortgeschichte" in: *Mus. Helv.* 57 (2000), p. 36–58, de *Elogio Tiberii Hemsterhusii* ib. p. 48. ceterum constat hoc vocabulum a probabilibus recentioris latinitatis auctoribus usitatum esse, cfr. e. g.: "Atque haec vitae series (*agitur de Daniele Heinsio adhuc vivente*) Lectori esto, non elogium, quod non praeripiendum, sed iudicio, vel aliorum, vel posteritatis, relinquendum est" Ioannis Meursii *Athenae Batavae* ... Lugduni Batavorum 1625, p. 215; "Nec ipse ego merito elogio fraudandam duxi optimam sororem meam hoc Opere, quo Cadomenses origines sum persecutus" Pet. Dan. Huetii, Episcopi Abricensis, *Commentarius de rebus ad eum pertinentibus*. Amstelodami ... 1718, p. 185.

duae tantum *Elogii* editiones sunt, quarum ratio habenda est cum ceterae ad textum constituendum nihil afferant; earum una est editio prima⁴, altera vero "secunda"⁵, de qua Wytttenbachius ad annum 1789 *Vitae Ruhnkenii* haec adnotavit: "Elogium Hemsterhusii castigatius prodiit, compluribus locis ad proprietatem, perspicuitatem, efficaciamque dictionis reformatis: quod vix fieri potuisse videatur in libro, qui jam e prima editione tam cultus politusque exiisset. Sed nimirum triginta⁶ annorum intervallum et orationis scientiam auxerat, et limam acuerat."⁷ itaque exactioris iudicii editores⁸ iusta de causa textum secundae editionis religiose dabant additis in app. critico lectionibus primae, quod et hac quoque editione, quanta potui diligentia, praestiti, uno tantum eoque levissimo errore⁹ typographi secundae editionis tacite emendato.

sed huc usque non multum nisi forte maiore cura a ceteris editoribus differebam. nunc vero de singulari editionis meae praesidio et ornamento dicendum est. proxime cum Leidae degerem atque in bibliotheca Academiae Lugdunobata-

⁴ Elogium Tiberii Hemsterhusii, auctore Davide Ruhnkenio. Lugduni Batavorum, Apud Sam. et Joh. Luchtman, Academiae Typographos. 1768.

⁵ Elogium Tiberii Hemsterhusii, auctore Davide Ruhnkenio. Editio secunda castigatior, Cui duae Richardi Bentleji Epistolae ad Hemsterhusium accedunt. Lugduni Batavorum, Apud Sam. et Joh. Luchtman. 1789.

⁶ memoria fortasse labitur Wytttenbachius, scribendum enim fuit "viginti".

⁷ Wytttenbachius, *Vita* ... op. mem., p. 200.

⁸ quorum ultimus est Josephus Frey (Bibliotheca scriptorum latinorum recentioris aetatis. Edidit Josephus Frey. *Elogium Tiberii Hemsterhusii* auctore Davide Ruhnkenio. Ex editione altera descriptum addita discrepantia editionis prioris. Lipsiae. In aedibus B.G. Teubneri 1875) qui et omnium diligentissimus, ut qui paucissimis erroribus laboret, e. g.: loco Ernesti scribendum erat Ernestum (p. 21: 36, 3); in app. critico post *sapientiae* comma delendum (p. 2: 4, 2).

⁹ "explicationen" 27, 3.

vae (Universiteitsbibliotheek Leiden) libros saec. XVII et XVIII ut soleo curiosa manu volutarem, ecce incidi in exemplar (754 D 25, quod in app. crit. *R* insignivi) primae *Elogii* editionis cum adnotationibus manu Ruhnkenii scriptis¹⁰, quae quidem res usque ad hoc tempus omnino ignota manet neque catalogus bibliothecae Leidensis ullam eius mentionem facit¹¹. eas autem adnotationes Ruhnkenius scripsit atque, uti credere par est, typographo misit cum secundam editionem (a. 1789) pararet; deinde plagulas tantum correxit, ubi aliqua denuo mutavit: hoc pacto secunda editio evasit, quae sola tamquam ab ultima Ruhnkenii manu aestimanda est, cum *R* intermedium, ut ita dicam, *Elogii* statum repraesentet: ita nunc demum melius, quam prioribus editoribus contigit, videre licet per quos gradus Ruhnkenius ad summam artis escenderit.

in apparatu critico post lectiones secundae editionis semper, nisi aliter indicatum, primae editionis lectiones afferuntur; lectiones *R*, utpote quae cum lectionibus secundae ed. plerumque consentiant, in dissensu tantum cum illa profero¹². scripturae rationem ad secundae editionis normam exegi, litteras inclinatas q. d. italicae servavi, litterae „s“ alteram

¹⁰ v. imaginem phototypice expressam.

¹¹ pariter ignoratur inserta ibidem schedula cum observationibus viri clarissimi Ludovici Caspari Valckenarii (ut opinor ipsius manu scriptis); vide sis Append. et imaginem phototypice expressam. Ruhnkenius vero, cum alteram *Elogii* editionem pararet, nullam istarum observationum omnino rationem duxisse videtur.

¹² e. g. “4, 1 sic: s. contra: s. debeatur *R*”, h. e.: “sic” est lectio ed. a. 1789, “sic contra” lectio ed. a. 1768, “sic debeatur” lectio *R*; “1, 3 dissimilitudine: diversitate”, h. e.: “dissimilitudine” est lectio editionis a. 1789 atque *R*, “diversitate” lectio ed. a. 1768; “50, 7 dixisses: putasses, *R*”, h. e.: “dixisses” est lectio ed. a. 1789, “putasses” lectio ed. a. 1768 atque *R* (i. e. in *R* lectio editionis a. 1768 nondum mutata est); “8, 4 percipias: deest”, h. e. “percipias” est lectio ed. a. 1789 atque *R*, sed deest in ed. 1768; “14, 13 velut: deest, *R*”, h. e. “velut” deest in ed. a. 1768 atque in *R*.

formam quae est „f“ neglexi, ligaturas graecas et “&” solvi. capitum intervalla Ruhnkenius in priore iam editione assignavit neque ea in altera mutavit, tantum quod numeros non adiecit, quos addere mei officii esse duxi; capita vero in paragraphos meo arbitratu dispescui grammaticorum commodo consulens.

restat ut Nicolao Horsfall et Martino West Oxoniensibus, clarissimis viris, honorificum perquam huic libro, cuius plagulas oculis perlustrarunt, acuminis atque diligentiae testimonium reddam nec non grate memorem Societatem Theodiscam Studiis Provehendis (Deutsche Forschungsgemeinschaft) atque opus fundatum Friderici Thyssen (Fritz Thyssen Stiftung) pro pecunia liberaliter prolata.

dabam Monachii m. Oct. MMVI

H. N.

ELOGIUM
TIBERII HEMSTERHUSII,

AUCTORE
DAVIDE RUHNKENIO.

PRAEFATIO.

p. 3
ed. 1789

*Cum mihi magistratum academicum deponenti publice di- 1
cendum esset, perfectam Critici formam in Tiberio Hem-
sterhusio spectandam exhibui. Quod orationis argumentum
omnibus tam jucundum accidit, ut me nunquam meminerim
attentius audiri. Erant etiam, qui hanc orationem quam pri- 2
mum edi cuperent, ut, quam voluptatem illa audienda cepe-
rant, eandem illa legenda iterum capere possent. Quorum 3
voluntati me facilem praebui. Sed quoniam hujusmodi ora-
tiones, semel lectae, fere abjici solent, et in oblivionem abire,
meae cavendum putavi forma ejus sic immutanda, ut non tam
oratio, quam elogium esse videretur. Elogium hac significa- 4
tione non satis Latinum esse scio. Sed temporum nostrorum
consuetudini aliquid dandum fuit.*

Praef. 1 spectandam exhibui: spectavi || **Praef. 3** meae...putavi: nost-
rae...putavimus || **Praef. 4** hac significatione: hoc sensu

ELOGIUM

p. 5

TIBERII HEMSTERHUSII.

1. Nulla facile ars ac disciplina plus vel invidiae, vel infamiae suscepit, quam quae a primario, quod in iudicando
 2 cernitur, munere Critica vocatur. Haec aliquando incidit in
 ingenia furiosa, quae nullo rationis tanquam freno coërce-
 rentur, aliquando in jejuna et angusta, quae | non caperent p. 6
 3 tantae rei vim et auctoritatem. Duplex igitur, pro ingeniorum
 4 dissimilitudine, inita est Critices exercendae ratio. Illi firma,
 nec ullo modo commovenda, temere convellebant, et certa
 incertis conjecturis vexabant: hi nihil aliud, nisi materiam e
 libris manu scriptis comportabant, in rebus ipsis et sensibus
 scriptorum explicandis muti, in verbis et formulis ad gram-
 5 maticam normam exigendis loquaces et rixosi. Utrique cum
 sibi Criticorum nomen arrogassent, et, facili plebe literaria,
 tenuissent, hominum vitia, ut fieri solet, ad ipsam artem tra-
 ducta sunt, et Critica, modo temeritatis et audaciae mater,
 modo nugatoria syllabarum auceps, dici haberique coepit.
 6 Quam invidiam, non mirandum est, diutius in Critica, quam
 in ulla alia disciplina, cui per similem iniquitatem labes ad- p. 7
 7 spersa esset, haesisse. Etenim ceterae artes, magnam partem
 populares, et communi intelligentiae patentes, facile inveni-
 8 unt, qui, causa cognita, calumniam depellant. Critica, plures
 difficultate et rerum discendarum copia et varietate deterrens,
 quam delectatione aliqua alliciens ad se et invitans, paucos
 omni tempore discipulos nacta est, paucos habuit patronos,

1, 2 coërcerentur: coërceri possent || 1, 3 dissimilitudine: diversitate ||
 1, 4 Illi firma, nec ullo modo commovenda: Illi, quae commoveri non pos-
 sent | temere convellebant: c., R || 1, 6 Quam invidiam, non mirandum
 est, diutius in Critica...labes adspersa esset, haesisse: Quae invidia diutius
 haesit in Critica...esset labes aliqua adspersa

qui causam suam cognoscerent, innocentiam tuerentur, di-
 gnitatem et gloriam vindicarent.

2. Cogitanti vero mihi, quae tandem optima esset ratio tam
 praeclari studii commendandi, et injuria, qua premitur, li-
 berandi, nulla commodior et efficacior occurrit, quam quae
 p. 8 perfecti et omnibus numeris absoluti Critici imaginem, ad |
 vivum expressam, ob oculos ponat. Sic enim spero, futurum, 2
 ut, quicumque in hoc exemplar inspexerit, quam artem in
 contemptum vocare ausus sit, in ea liberalis doctrinae omnis
 fastigium esse fateatur.

3. Verum, ne cui videar Criticum, qualis nec fuerit unquam,
 nec esse possit, fingere, exemplar ejus ducam ab eorum ali-
 quo, quibus omnes omnia summa in hac facultate tribuerunt.
 Nec ille longe quaerendus. Adhuc animis, vel dicam, oculis 2
 nostris inhaeret TIBERIUS HEMSTERHUSIUS. Vix dum lacrimae,
 quas in ejus funere profudimus, exaruerunt.

4. Hic talis ac tantus vir in illis, quorum vix singuli singulis
 p. 9 seculis in generis humani exemplum nascantur, praecipuum |
 locum tenet. Quo magis, ut mediocri ingenio homines fa-
 cile patimur cum libris suis occidere, sic Hemsterhusii me-
 moria conservanda modis omnibus, et aeternitati aequanda
 est. Quanquam vero ad laudem ejus magnificentius, et ad 2
 communem utilitatem uberius futurum esset, si divina cum

2, 1 ob: ante || 2, 2 spero, futurum: speramus f., R

3, 1 eorum aliquo: a. illorum || 3, 2 vel dicam: post d. comma deest

4, 1 vir in illis, quorum...nascantur, praecipuum locum tenet. Quo ma-
 gis: vir praecipuum inter illos locum tenet, quorum...nascantur. Itaque | sic:
 s. contra: s. debeatur R | aequanda est: a. videtur || 4, 2 futurum esset...qui-
 bus: futurum erat, si divinae animi, ingenii, doctrinae, sapientiae virtutes,
 quibus

animi, et ingenii, tum doctrinae, et sapientiae bona, quibus cumulatus fuit, singulatim explicarentur, nobis tamen, quod omnia persequi infinitum est, ex ea maxime parte, qua gloriam suam inprimis fundavit, hoc est, ex Critices scientia, spectandus videtur.

5. Critica veterum scriptorum libros, tanquam materiam, quam tractet, et in qua versetur, sibi subjectos habet: nec angustis certorum scriptorum terminis septa telnetur, sed per Poëtas, Oratores, Grammaticos, Historicos, Philosophos longe lateque vagatur, ubique iudicium et censuram exercens. p. 10
- 2 Quam provinciam tametsi proprio quodam jure tenet, tamen, si quando in graviorum disciplinarum auxilium vocata sit, non dubitat illos fines transire. Sane ex quo tempore Erasmus et Beza eam in Theologiam, Cujacius, aliique in Jurisprudentiam, saluberrimo instituto adsciverunt, ferme tam frequens est in his disciplinis, quam in regno suo. Censendi vero iudicandique munere sic fungitur, ut vera a falsis et suppositiis discernat, fraudes suis vestigiis odoretur et demonstret, obscuris sive rebus sive verbis lumen affundat, depravata corrigat, laudet recta, reprehendat vitiosa. Has Critici partes, tam difficiles, tam graves, qui recte sustinere et tueri velit, duplici praesidio instructus ornatusque esse debet, ingenio acerrimo, et eruditione prope immensa. p. 11

6. Ingenium in omnium artium, etiam leviorum, studiis valet plurimum. Sed ut aliud aptius est Mathesi, aliud Poëticae, aliud aliis artibus, sic Critica quoque sibi deposcit proprium et peculiare. Ejus autem vis omnis ex duabus animi facultatibus oritur, ex imaginum ante perceptarum celeri instaurati-

4, 2 nobis tamen...ex ea: nos tamen, quibus omnia persequi infinitum videtur, illum constituimus ex ea | scientia, spectandus videtur: scientia spectare

5, 2 proprio: praecipuo, R | tamen, si quando: t. ejus fines egreditur, si q. | non...transire: *desunt* || 5, 3 eam: illam

- one, et ex prompta ac parata iudicandi subtilitate. Finge, Criticum, qualem deformamus, impedito et corrupto scriptoris loco remedium quaerere, et diligenter attende, quibus mentis actionibus ad id, quod quaerit, perveniat. Altera animi facultas varias imagines ante haustas, quae | ad talem locum expediendum accommodatae videantur, ei celeriter et in tempore offert: altera, quid res postulet, atque adeo, quid ex plurimis simulacris animo simul obversantibus deligendum sit, eadem celeritate videt ac decernit. Ergo critica vis maxime iudicatur mentis celeritate, quam Graeci ἀγγίνοιαν et εὐστοχίαν, Latini *sagacitatem, sollertiam, ingenii felicitatem* vocant. Haec autem sagacitas non in hominis potestate est, non studio, labore, exercitatione comparatur, sed rarum et singulare munus est unius naturae fautricis; licetque adeo, quod Democritus de Poëta dixit, ad Criticum transferre: *Criticus non fit, sed nascitur*. Tali ingenio praediti cum perraro exoriantur, non mirum sit, magnam excellentium Criticorum et nunc esse, et semper fuisse paucitatem. Quod vero diximus, ingenium hac in re plus valere, quam artem ac disciplinam, hoc argumento intelligi potest. Multi, iique praeclarissimi viri, cum studiorum genere, ad quod ab ipsa natura deducerentur, relicto, se ad Criticam contulissent, eruditione sibi, quod natura negarat, parare conati sunt, ingeniique vicarium, artificium quoddam assumserunt. Quorum conatus, noli quaerere, quam infeliciter cesserit. Quanta eruditionis, de Graecis fontibus ductae, copia fuerit in Jo. Meursio et Ez. Spanhemio, nemo ignorat, nisi qui ipsam antiquitatem Graecam ignoret. p. 13

6, 6 Democritus] 68 B 17, 18, 21 DK

6, 7 non mirum sit: quis miretur | paucitatem.: paucitatem? || 6, 9 Multi, iique: Multi | Multi iique R | genere: g. eo | deducerentur: deducebantur | sibi, quod natura negarat, parare conati sunt: sibi parare conati sunt, quod natura negarat

At illi ipsi, cum vim facere naturae, et Criticam exercere instituunt, quam sunt dissimiles sui! Duo praestantissimi viri, N. Heinsius et P. Burmannus, omne studium suum in Poëtis Latinis expoliendis | consumserunt, pari uterque eruditione, p. 14 sed dispari acute sentiendi et feliciter divinandi facultate. Alter igitur Poëtarum Latinorum sospitator dictus est, alter non potuit in tantae gloriae societatem venire.

7. Haec vero Critici materies indolesque in Hemsterhusio tanta fuit, ut natura, quid in tali ingenio fingendo posset, in eo potissimum experta esse videatur. Omnes in illo talem oculorum aciem, qualis lyncibus et aquilis tribui solet, mirabantur. Sed profecto mentis acies multo miranda magis. Nihil tam abditum erat, tam nihil retrusum, quod ejus acumen falleret. Nihil tam depositum ac prope conclamatum, cui non vitam et salutem redderet. Nihil tam artificiose simulatum, 4 quin fraudem facile sentiret, | et indicibus suis teneret. Talis p. 15 tam felicitis Critices illustre documentum dedit in Xenophonte Ephesio. Hic scriptor, aetate demum nostra, mendose et negligenter editus in Italia, nativa sua venustate Hemsterhusium invitarat, ut non solum quae quid vitii traxissent, emendaret, sed plurium etiam verborum lacunas de conjectura suppleret. Post Dorvillius V. C. eundem scriptorem iterum ad Codicem MS. exigi jussit. Quid quaeris? Nullus unquam vates Hemsterhusio repertus est verior. Nam vetus codex lectiones et lacunarum supplementa sic, ut ille divinando restituerat, plerisque locis repraesentabat.

8. Etsi vero permagnum Critico praesidium est in mentis vi et sollertia, nemo tamen omnia in eo posita putet. 2 Compalandum est alterum instrumentum, eruditio; quae ut p. 16

7, 5 repraesentabat: repraesentavit

parum aut nihil sine ingenio, sic sine eruditione ne perspicacissimum quidem ingenium quicquam effecerit. Recte Crates 3 Mallotes, quem haec ipsa ars nobilitavit, apud Sextum Empiricum, in Critico requirit omnis liberalis doctrinae, quam Graeci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, scientiam. Si igitur ad Criticam adspirare velis, de Cratetis praecepto, ante Grammaticam, non vulgarem istam, sed altiolem, percipias, habites in Poëtis et Oratoribus, peragres latissimum historiae campum, mente complectaris universam philosophiam, et his omnibus adjungas Mathesin, maxime partes illas, quae mentem exacuunt ad verum cernendum. Ex tanta tot artium ac disciplinarum ubertate Critica demum efflorescit et redundat: | tali instructu ornatuque eam oportet esse comitatam. p. 17

9. Equidem vereor, ne hac rerum discendarum multitudine commemoranda restinguam potius juventutis studia, quam incendam. Sed quid faciam? Non alius ad pulcerrimam artem aditus patet, nec aliis gradibus Hemsterhusius ad id, quod in illa summum est, escendit.

10. Juvat igitur, non modo quam praestans et inusitata ejus eruditio fuerit, sed etiam qua via et ratione ad illam pervenerit, explicare. Quod dum facimus, pars vitae Hemsterhusianae, ut ad cognoscendum jucundissimae, sic ad imitandum utilissimae, breviter attingenda erit.

8, 3 Sextum Empiricum] S.E. *adv. math.* 1, 79

8, 4 Si igitur: Quamobrem si | de: ex | ante Grammaticam: a. percipias
G. | percipias: *deest*

9 Equidem: *deest*

11. Puelrulus (*) literarum initia cum ab idoneis magistris p. 18
percepit, tum a patre, Francisco Hemsterhusio, qui salutarem
artem, quam profitebatur, cum politioribus literis conjun-
xerat, et peregrinandi studio ductus, omnem fere Europam
2 lustrarat. Vis ingenii sic ante annos in Hemsterhusio nostro
eluxit, ut multi, quibus carus erat, timerent, ne non vitalis
puer esset, aut ingenium tam praecox ad frugem perveniret.
3 Quam sollicitudinem vanam fuisse, eventus docuit. Nam
eundem mentis vigorem integrum et illibatam pertulit ad ex-
tremam usque senectutem, hoc est, ad aetatis animum octu- p. 19
agesimum secundum, qui vitae ultimus fuit. Una memoria,
quanquam raro, lababat, ubi proprium hominis nomen subito
edendum esset.

(*) Natus est Groningae 1. Febr. 1685. Ab a. 1704. Philoso-
phiae et Matheseos Professor Amstelodami: ab a. 1717. Linguae
Graecae, post etiam Historiae Patriae Professor Franequerae: ab
a. 1740. ejusdem Linguae et Historiae Professor Leidae. Obiit 7.
April. 1766.

12. Decimum quartum annum agens, qua aetate plerique
in tirociniis haerent, jam versabatur inter cives Academiae
Groninganae, et praestantissimos quosque bonarum artium
magistros audiebat.

11, 1 cum: tum | salutarem artem: a. s. | lustrarat: peragrarat || **11, 2** qui-
bus carus erat: *desunt* | ingenium tam praecox: t. p. i. | Quam...docuit: Quae
sollicitudo vana fuit

13. Socrates apud Platonem omnia praeclara de Isocrate
adolescente auguratur, quod natura philosophia quaedam
inisset in ejus mente. Simillimam Isocraticae indolem Jo- 2
annes Bernoullius, Mathematicorum longe princeps, in
Hemsterhusio adolescentulo, simul atque eum in disciplinam
receperat, sagacissime perspexit. Iccirco nihil antiquius ha-
p. 20 buit, quam | ut philosophiae semina, quae in ejus mente late-
rent, proliceret, et recta cultura firmaret. Nec Hemsterhusius 3
Bernoullii augurium fefellit. Nam tanta celeritate altiozem
Geometriam percepit, et in intimos philosophiae recessus
penetravit, ut magister fateretur, se, quem cum eo compa-
raret, inter discipulos habere neminem. Atque haud scio, an 4
multum fallamur, si altos illos et magnificos de rebus divi-
nis humanisque sensus, qui postea se omnibus Hemsterhusii
dictis factisque protulerunt, magnam partem a Bernoulliana
disciplina repetamus. Ipse quidem, Bernoullium divino mu- 5
nere sibi praeceptorem obtigisse, cum gaudio, quod vultu et
oculis proderetur, fateri solebat.

p. 21 **14.** Ita cum aliquot annos exegisset in Acaademia patria, Lei-
dam venit, invitatus praecipue fama Jacobi Perizonii, qui cum
ceteras humanitatis partes egregie, tum veterem historiam
elegantius, quam quisquam ante eum, tradebat. Leidae tum 2
casu quodam disjecti erant publicae Bibliothecae Codices
MSS. Horum in ordinem redigendorum cura ab Academiae
Curatoribus demandatur Hemsterhusio. Quod Curatorum de 3
tantulo adolescente iudicium tam felix omen in posterum

13, 1 philosophia] Plat. *Phdr.* 279a

13, 2 receperat: recepisset | Iccirco: Itaque: Iccirco *R cf.* 35, 4; 44, 1;
48, 2

14, 1 annos exegisset in Academia patria: a. in A. p. e. | fama: inclitya
f. | egregie...tradebat: e. t., tum veterem historiam sic, nihil ut supra fieri
posse videretur

tempus faciebat, ut nemo unus dubitaret, quin is aliquando Jacobo Gronovio in Graecarum literarum Professione successurus esset. Verum, vacante illa provincia, res secus cecidit, non Curatorum voluntate alienata, sed artibus eorum, qui, ne luminibus suis obstrueretur, metuebant. Data est Professio Havercampo, si minus Academiae, at ipsorum rationibus accommodato. Sed haec latere, melius est, quam cum auctorum ignominia et dedecore in lucem proferri. Leidae cum Hemsterhusius studiorum spatia decurrebat, vix dum expleto decimo nono aetatis anno, Amstelodamum, ut juventuti studiosae viam ad Mathesin et Philosophiam praeiret, honorifice invitatur. Quis est, qui talem provinciam nactus, non totam studiorum rationem commutasset? non humaniores literas, veluti crepundia, abjecisset? Talis stultitia in alios, ab angustis doctrinae compendiis profectos, cadere poterat, in Hemsterhusium non poterat, qui praeclare sciret, quo societatis vinculo hae disciplinae inter se devinciantur. Ac reperit Amstelodami, quorum consuetudine elegantiorum literarum studium non mediocriter aleret. Orinabat tum illam urbem ingeniosus Poëta, et disertus Poëtarum Latinorum interpres, Janus Broukhusius. In eadem tum aliquot annos degebant Stephanus Berglerus et Ludolphus Kusterus, ille veteris philosophiae scientia, hic critica facultate, uterque Graecis literis tam excellens, ut ambiguum posteris reliquerint, uter utri ea laude praestaret. Quorum amicitiam Hemsterhusius appetebat cupidissime, tenebatque eo constantius, quo magis ingenium talium virorum sermonibus ad omnis elegantiae sen-

14, 4 metuebant: timerent || 14, 7 decurrebat: decurreret | Amstelodamum...invitatur: honorifice A. i., ut juventuti studiosae viam ad Mathesin et Philosophiam praeiret || 14, 10 non mediocriter aleret: vehementer aleretur || 14, 11 In eadem...degebant: Mox tempus aliquod ibidem d. || 14, 12 Quorum: Horum, R

sum acuebatur. Hac tam felici velut contagione Broukhusius in eum transfudit Propertii, Kusterus Aristophanis amorem, salutarem deinceps utrique Poëtae futurum. Sed jam ante intervenerat, quod Hemsterhusium cum Graecis Musis artius conjungeret. Destituerat vir doctus | Julii Pollucis editionem, quae Amstelodami parabatur. Quaeritur, qui destitutas partes excipiat. Itur ad Hemsterhusium. Is, Graevii auctoritate impulsus, operis curam suscipit, et commentatione, juvenili illa quidem, veruntamen juvenis Hemsterhusii, eruditissimorum hominum oculos animosque in se convertit. Ipse auctor (quis enim tali aetate se ipsum contemnat?) de hoc opere satis bene sentiebat. Brevi post a Richardo Bentlejo, Britanniae Aristarcho, literas accipit, quibus quidem opera Polluci navata eximie laudabatur. At eadem literae (*) Bentlejanas emendationes in Comicorum loca, quibus Pollux a se dictis fidem et auctoritatem conciliasset, complectebantur. In quibus lolcis restituendis Hemsterhusius quoque consumserat studii plurimum, pulcre intelligens, summam rei in illis verti. Enimvero, lectis animadversionibus Bentlejanis, videt, inanem operam suam fuisse, alterum omnia divinitus expediisse. Quo tum animo Hemsterhusium fuisse putas? Ita conturbatus est, ita sibimet ipse displicuit, ut Graecas literas in perpetuum repudiare statueret. Nec, per mensem unum et item alterum, ausus est scriptorem Graecum attingere. Hoc si alteri evenisset, quam astute id dissimulasset, quam cautionem et diligentiam, ne in vulgus emanaret, adhibuisset?

(*) Has literas, ab Hemsterhusii filio nobiscum communicatas, huic novae Editioni subjecimus.

14, 13 velut: *deest*, R | salutarem: utilissimum || 14, 18 quidem: *deest*, R | laudabatur: laudaretur || 14, 19 At: Sed | (*): *deest haec adnotatio*, R. *litteras ipsas huic editioni addere supersedi* | conciliasset: conciliat | quibus locis: iisdem Comicorum versibus | consumserat studii plurimum: multum s. c. || 14, 23 quam cautionem...adhibuisset: quantam c. et d. a., ne in v. e.

24 At ille, ô callidum hominem! id narrare discipulis, et crebris
 sermonibus usurpare solebat. Nescio, quid alii sentiant. Mihi
 nunquam major, quam cum haec de se ingenue fatebatur,
 25 visus est | Hemsterhusius. Nam acer animi morsus indicat, p. 26
 quos quam altos et veram gloriam expetentes spiritus pectore
 gesserit, erroris confessio, quantam maximarum rerum fidu-
 26 ciam haberet. Eleganter et vere Celsus de simili Hippocratis
 confessione ait: *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi
 detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro,
 convenit simplex veri erroris confessio.*

15. Mox tamen Hemsterhusius, cum dolori successisset co-
 gitatio, quam inique se adolescentem cum Critico veterano,
 eodemque omnium principe comparasset, et secum in gra-
 2 tiam rediit, et cum literis Graecis. At Bentlejanae admonitio-
 nis haec vis fuit, ut apud animum constitueret, non ante se in
 hunc praecipitem | locum committere, quam artium omnium p. 27
 copiam mente et cogitatione comprehendisset, et, quoniam
 in hoc maxime reprehendebatur, Comitorum versus non
 ante tentare, quam varia metrorum genera, Comicis usitata,
 3 penitus percepisset. Nec alium, nisi illum ipsum monitorem
 suum, sibi imitandum sumsit. Hunc enim mirabatur unum,
 hunc in oculis ferebat, hunc omnibus memoriae nostrae Cri-
 ticus anteponebat, ne dissimulans quidem offensionem, si
 quis talis viri magnitudinem, quam consequi nulla ratione
 posset, per invidiam allatret.

14, 26 *Levia ingenia*] Cels. 8, 4, 4

14, 24 *callidum*: candidum *mallet Martinus West (per litt.)* || 14, 25 *ve-*
ram gloriam expetentes: verae gloriae cupidos

15, 2 *omnium copiam*: o. paene infinitam c. | et, quoniam...percepisset:
desunt || 15, 3 *mirabatur unum, hunc in oculis*: maxime admirabatur, h. in
 o.: maxime admirabatur u., h. u. in o. *R nisi fallor*

16. Inito igitur eruditionis locupletandae consilio, veteres,
 inde ab ingeniorum fonte, Homero, scriptores nunquam re-
 p. 28 misso studio legit: legit? immo vero | excerpsit, et in hor-
 rea sua congegit, ut, quicquid vel ad utriusque linguae ra-
 tionem, vel ad historiam, vel ad ritus et mores gentium, vel
 ad priscam sapientiam pertineret, id paratum esset, ac, si res
 postularet, inde continuo depromeretur.

17. Quam vero consuetudinem ipse in legendo tenuerat, ut a
 veterrimo quoque scriptore gradum faceret ad eum, qui pro-
 ximus esset aetate, eandem aliis etiam atque etiam commen-
 dabat. Nam primum, ut alias opportunitates omittam (*), si 2
 hac via progrediaris, non verborum tantum, sed etiam signifi-
 p. 29 cationum, singulis verbis et formulis attributarum, tanquam
 tempora certius constituas: cujus rei diligens observatio in
 linguis omnibus valet plurimum. Deinde satis constat, nihil 3
 vel bene cogitatum esse, vel bene dictum ab antiquioribus
 illis, quorum libros velut recte cogitandi scribendique legem
 et normam probamus, quod non sit variis modis imitata pos-
 4 teriorum sollertia. Cujus imitationis venustatem nec senti-
 as, nec intelligas, nisi fontem, e quo profecta sit, cognoris.
 Thucydidis, ut hoc utar, reconditas exquisitasque sententias 5
 Hemsterhusius ita tritas notatasque habebat, ut, quid Poly-
 bius, quid Dionysius Halicarnassensis, quid Plutarchus, quid

(*) Vide quae diximus Praef. ad Timaei Lex. Platon.

16 nunquam misso: pertinaci et indomito | ac: et, *R* | continuo depromeretur: statim depromi posset

17, 2 *via*: ratione | *progrediaris*: progrediare || 17, 3 *quorum...probamus*: qui recte cogitandi scribendique velut lex et norma probantur

6 alii inde ad imitationem traxissent, e vestigio indicaret. Ex
quo instituto quot quam praeclarae difficiliorum locorum et
interpretationes natae sint, et emendationes, vel me tacente, p. 30
intelligitur.

18. At qui tandem sunt illi scriptores, quos vir summus futu-
ro Critico maxime necessarios, quos legendos, quos ediscen-
dos putabat? Quasi vero, dicet aliquis, nesciamus, Criticos
in Poëtis, Oratoribus, Grammaticis et Historicis vitae velut
tabernaculum collocare.

19. Hic locus me admonet, ut justum meum, vel Hemster-
husii potius, dolorem et querelam effundam. Veteres hoc
humanitatis studium sapientissimo consilio tam late patere
voluerunt, ut et mathematicas artes, et philosophiam om-
nem complecteretur. Veterum auctoritatem secuti sunt viri
immortales, qui seculis decimo quinto et decimo sexto, pul-
sa barbarie, pristinam bonis literis dignitatem restituerunt. p. 31
4 Verum brevi post exorti sunt literatores, qui, finibus illis la-
tioribus per summam ignaviam contrahendis, sibi servarent
Grammaticos, Oratores, Poëtas, Historicos, valere juberent
5 Mathematicos et Philosophos. Sic humanitatis disciplina,
rebus magnam partem ex ea sublatis, prope tota facta est di-
6 sciplina verborum. Ex eo tempore philosophi ejusmodi litera-
tores cum arte sua contemserunt: literatores de humaniorum
literarum contemtionem ad ravim usque declamarunt, ne illud
quidem intelligentes, sua culpa literarum dignitatem conci-

17, 6 et: vel, R | et: vel | vel me tacente, intelligitur: facile est ad existi-
mandum: *comma om. R*

18, 1 quos ediscendos putabat: et e. putarit || 18, 2 nesciamus, Criticos:
dubium sit, quin Critici | vitae...collocare: commorentur

19, 1 et querelam effundam: explicem || 19, 6 ejusmodi: tales, R | con-
temtionem ad ravim usque: contemtu e cathedris | ne...intelligentes: nec in-
telligere ullo modo potuerunt

disse. Hos si ad majorum instituta revocare conemur, forsi- 7
tan operam perdamus. Sed profecto, si rectis consiliis locum 8
dare velint, una superest ratio, qua et literas et semet ipsos
p. 32 a contemtu vindicare queant. Revellant terminos humanita- 9
tis, quos ignavia constituit, recipiant in artium chorum, quas
inde ejecerunt, et, Hemsterhusii exemplo, literarum studium
cum Mathesi et Philosophia conjungant.

20. Geometria animum a sensibus ad ea, quae mente contu-
emur, intelligenda traducit, acuitque in vero judicando. Et 2
quisquam dubitabit, quin, qui hac disciplina ingenium sube-
gerit, etiam in literis nostris, acutius cernat iis, qui nunquam
attigerint pulverem eruditum? Hemsterhusio quid Geometria 3
profuerit, sciunt, qui vel scripta ejus cognorint, vel sermones.
Quicquid ex ore exibat, quicquid literis mandabatur, etiam 4
in critico genere, facile prodebat ingenium adsuetum geome-
p. 33 tricae subtilitati. Nihil sulmebat temere, sed a certo cognitum 5
et perspicuis via et ratione progrediebatur ad ea, quae inde
necessaria consecutione efficerentur.

21. Sed alia quoque Mathesis pars est, quam Critico dede-
cori sit ignorare. Haec est Astronomia, praesertim antiqua,
sine cujus scientia nec Graeci, nec Latini Poëtae, qui inde
multa carminibus suis ornamenta petierunt, plane perfe-

19, 7 forsitan: fortasse || 19, 8 una: una tantum, R | queant: possint, R ||
19, 9 Hemsterhusii: magni H.

20, 4 Quicquid ex ore exibat: Q. dicebat: Q. ex o. dicebat R | facile...
geometricae: planum omnibus faciebat, quam adsuetus esset g.

2 cteque intelligi possunt. Quo majus studium vir eximius ad eam cognoscendam attulit, nec, quamvis mitis et moderatus aliorum censor, sibi temperare poterat, quin suaviter rideret recentiores Poëtarum interpretes, qui, ubi quid ex hac doctrina explicandum sit, vel turpiter haereant, vel in jocularis errores labantur.

22. Phillosophiae studium eo flagrantius erat, quo magis ab ipsa natura ad illam impellebatur. Per ejus vero partes omnes sic vagatus est, ut modo versaretur in sancto Pythagorae recessu, modo in Academia Platonis, modo in Aristotelis Lyceo, modo in Zenonis porticu, modo in hortis Epicuri, ubique cum admiratione quadam deprehendens permulta, quae aetatis nostrae vanitas audet ut recens inventa jactare. Plerique veteris philosophiae studiosi vel partem ejus delibant, vel in locis amoenioribus, maxime in eo de moribus, commorantur. At Hemsterhusius ingenii sui magnitudini consentaneum judicabat, etiam partem omnium difficillimam, quae Metaphysicam complectitur, pervestigare. Nihil facile abstrusius reperias Platonis Parmenide, quo dialogo doctrina *de Ideis* explicatur. Ab ejus lectione vir magnus semel, iterum, tertium idem abierat, qui venerat. Verum non prius conquievit, quam quarta lectione instituenda abditos philosophi sensus eruisset, ipsa difficultate non hebetante, ut fieri solet, sed acuate studium intelligendi. Nec satis habebat veteres cognosse, sed cum Platone Leibnitium, cum Aristotele Lockium, cum aliis alios conjungebat, ut, qui sermones cum illo de veteri philosophia contulissent, nihil nisi veteres, qui de recentiore, nihil nisi recentiores, legisse putaret. Ceterum in Metaphysica quae vera certaque sint, et in quibus firme con-

21, 2 sit: est, R | in jocularis errores labantur: j. e. committant, R || 22, 2 deprehendens permulta: p. observans || 22, 4 etiam: deest, R || 22, 8 recentiore: recentiori || 22, 9 certaque: deest, R | firme: certo

sistere possis, apud veteres se reperisse omnia dicebat. Novarum opinionum subtilitatem ut facile agnoscebat, sic earum levitatem et inconstantiam vel hoc argumento demonstrabat, quod, quotiescunque novus Metaphysicus existat, toties prior loco, quem tenuit, pellatur.

23. In variis autem veterum philosophorum familiis, earumque decretis cognoscendis, vehementer dolebat sortem historiae philosophicae, quae, tametsi Criticis uberrimam ingenii exercendi materiam praebeat, tamen ad nullam dum criticam severitatem exacta sit, involantibus fere in illam, quasi in vacuum et caducam possessionem, compileribus, qui nec ingenio valeant, et literarum adeo rudes sint, ut e vitiis antiquorum philosophorum versionibus sapere, et inde summam cujusque disciplinae conficere cogantur.

24. Quanquam ne gentium quidem historia, cujus usus latus patet, meliore ipsi conditione esse videbatur. Haec quantum obscuritatis vel a vetustate, vel a scriptorum dissensione, vel ab aliis caussis traxerit, quam corrupta sit per partium studium, fraudem, superstitionem, et sciunt omnes, et fatentur. Veruntamen quotus quisque Criticorum in hunc patentissimum campum excurrit? quotus quisque adhibet Criticam, quasi veri obrussam? Signum ad hanc rem capessendam sustulerat Josephus Scaliger in Opere *de Emendatione Temporum*, et altero *Eusebiano*, utroque aeterno, sed laudato magis, quam lecto. At perpaucos, qui per ejus vestigia ad eandem

22, 10 earum: illarum | quotiescunque: quoties | quem tenuit: desunt
23 In variis...philosophicae: Cum autem varias veterum philosophorum (Ph- R) familias, earumque decreta cognosceret, historiae philosophicae sortem dolebat | sapere: post s. comma deest, R | et inde...conficere: desunt | summam: s. rerum scripsit et delevit R

24, 2 dissensione: dissensu, R || 24, 5 At: deest

6 laudem contenderent, inventos scimus. Quo magis Hemsterhusius et ipse historiam critica ratione tractabat, et disciplinae suae alumnos ad eandem rationem amplectendam p. 38 incendebat, exemplum, ad quod studium dirigerent, iis proponens severissimum reliquorum historicorum censorem, Polybium, cuius tanta admiratione captus erat, ut, si fieri posset, unum ejus librum deperditum plaustris homiliarum SS. Patrum redimere vellet.

25. Antiquitatis erudita, hoc est, Graecae et Romanae, studium non solum ad veterum scriptorum historiaeque intelligentiam referebat, sed etiam eo, ut ingenium, contuendis antiquae artis miraculis, acueret ad sensum elegantiae et venustatis, quae talibus operibus inesset. Nec quicquam vel cupidius, vel intelligentius spectabat, quam veteres gemmas, numos, vasa, anaglypha, statuas: cuius rei facultatem ipsi dabat socelri, Jacobi Wildii museum, non paucas ejus generis p. 39 reliquias servans. Hanc animo insidentem pulcri et recti speciem ubi ad recentiorum artificum opera transtulisset, non temere reperiebatur, qui cum de pictura et statuaria nostrae aetatis, tum de architectura, aliisque ejusmodi artibus elegantius judicaret. Ac saepe mirabatur, oculos vulgo per pudendam negligentiam ad nullam rem erudiri, cum aliae corporis partes, quae minus sint praestabiles, et minus oblectationis animo praebeant, studiose excolantur, aures ad concentus musicos recte sentiendos, manus et pedes ad concinnum et liberalem motum edendum. Auctor igitur erat discipulis suis, ut lineari picturae, in qua artium, quas diximus, fundamenta sunt, mature operam darent.

25, 1 solum: modo | historiaeque: et historiae | sed: verum || 25, 2 ipsi: ipsi quotidie, R | non...servans: priscae artis reliquiis refertum || 25, 3 non temere: nemo | cum: non solum | tum: sed etiam || 25, 4 sint praestabiles: praestantes sint, R | oblectationis animo: animo oblectamenti | studiose: diligenter | liberalem: decentem

p. 40 26. Saltis diximus de infinita rerum copia et varietate, quam mente complexus est Hemsterhusius. Verum ad rerum intelligentiam nullus aditus patet, nisi per exquisitissimam scientiam linguarum, Graecae praesertim et Latinae. Hic quid me attinet dicere, eum longa et accurata meditatione consecutum esse, ut Graecae linguae nativam indolem, proprietatem, et arcana omnia teneret? Notior res est et testator, quam ut pluribus verbis explicanda esse videatur. Itaque complector brevi, et, non exaggerandae rei caussa, sed simpliciter et vere hoc dico, Hemsterhusium Graecarum scientia literarum omnino omnes, qui inde a renatis literis excellenter in iis versati sint, ipsum etiam Isaacum Casaubonum, cui doctorum hominum consensus primas deferre solet, longo post se intervallo reliquisse.

p. 41 27. Quod | si magna ingenia non nisi novarum rerum inventionem metiamur, talem quoque sui mensuram vir summus, in hoc ipso linguarum studio, praebuit, invenienda verissima Originum Graecarum ratione, singulari linguae Graecae, adde et Latinae, praesidio et ornamento. Hujus analogiae tanquam filo ductus, simplicissimas verborum formas, quae binis tribusve literis constarent, et una cum iis natas significationes indagavit, formas omnes et flexiones ad certam rationem revocavit, ex primariis notionibus secundarias, et consequentes elicuit, earumque non solum cognitionem, sed etiam migrationes ostendit, commentitias anomalias, quibus Grammatici omnia perturbassent, explosit, denique tenebras linguae per tot secula offusas ita discussit, ut, qua lingua nulla est neque | verbis, neque formis, copiosior, eadem jam nulla reperiatur ad discendum facilior. Sed hujus rei subtiliorem p. 42 et exemplis confirmandam explicationem non capit popula-

26, 1 infinita: immensa, R || 26, 5 inde: deest, R
27, 2 tribusve: vel tribus, R | verbis...copiosior: commata desunt, R

4 ris scriptio. Gratulemur potius aetatis nostrae felicitati, quae,
quod majores nostri optarunt magis, quam sperarunt, id non
5 tantum in Graecis, verum etiam in Orientalibus, uno tempore
et inchoatum et consummatum vidit. Etenim quod analogiae
lumen Hemsterhusius linguae Graecae, id eodem tempore
Orientalibus intulit Hemsterhusii civis, aequalis, condiscipulus,
collega, amicus, unicus literarum, quas profitebatur,
vindex, Albertus Schultensius.

28. Hic forsitan dicat aliquis eorum, qui nolunt eundem
hominem pluribus rebus excellere: sit sane ita: habuerit
Hemsterhusius Graecarum literarum scientia parem nemi- p. 43
nem. At Latinarum certe regnum penes alios est. Ego vero
2 non dubitem contendere, eum Latine doctissimos non solum
aequasse, sed, quod adjumenta quaedam haberet, nec cognita
3 illis, nec usurpata, superasse. Recte vir magnus statuebat,
Latinam linguam Graecae sic aptam et nexam esse, ut, qui
alteram ab altera distrahat ac divellat, animi et corporis dis-
4 cidium inducere videatur. Quod cum sibi idoneis rationibus
persuasisset, eandem Latinae, quam Graecae, operam dedit,
atque adeo, quoniam ejus proprium erat, nihil mediocriter
scire, talem Latinae, qualem Graecae, facultatem consecutus
5 est. Dicam, quod sentio, et, ut arbitror, dicam vere. Latinae
linguae origines nemo mortalium ante Hemsterhusium re-
6 cte cognovit. Viderant Varro et alii Romani, multa ex lin- p. 44
gua Graeca in suam venisse. Aliquanto plura, quorum ori-
go veteres fefellisset, ex eadem lingua repetierunt Scaliger
7 et Salmasius. Sed adhuc dubia lux erat. Enimvero, inventa
Hemsterhusii ingenio Graecae linguae analogia, simul etiam
Latinae ratio diluxit, patuitque clarissime, quod pauci ma-

28, 1 Hic forsitan dicat: At dicet | sit sane ita: sint ista, sicut vis ||
28, 2 At...est: Sed quid de literis Latinis dicis? Earum...erit | solum: modo ||
28, 7 pauci...intellexerant: erant p. suspicati

gis suspicati erant, quam intellexerant, totam fere Latinam
linguam ab Aeolica fluxisse. Restat, fateor, pars quaedam, 8
quae invecta aliunde videatur. Verum aut fallor, aut exorietur
aliquando vir doctus et ingeniosus, qui, Hemsterhusiana ana-
logia adjutus, eam quoque partem ad Graecam originem re-
vocet, planissimeque demonstret, omnem Latinam linguam
pulchrae matris Graecae pulchram filiam esse.

p. 45 29. Sed | mittamus origines. Quantum Hemsterhusio praes-
idii esse debuit in Graecae linguae scientia ad Latinos scrip-
tores rectius intelligendos? Constat inter omnes, scriptores, 2
quos diximus, maxime Poëtas, Graecam formam singulis
prope verbis expressisse, et innumerabiles lepores veneres-
que ex Graecis fontibus nunc apertius, nunc occultius deri-
vasse. Nec M. A. Muretus dicere dubitavit, *eos, qui Graeci* 3
sermonis expertes sint, ne Latine quidem scripta penitus per-
cipere posse. Jam si cogitatione tibi fingendus sit harum ele- 4
gantiarum interpres, an doctiorem Hemsterhusio reperias?
Ipse vir summus sese in Latinis intelligendis sic a Graecis 5
adjuvari sentiebat, ut interdum negaret, Poëtas eos, qui se
totos ad Graecorum imitationem contulissent, nominatim
p. 46 Properitium et Horatium, Graece imperitis valde placere
posse. Adeo multa, quae venustissima et exquisitissima sint, 6
eorum sensum intelligentiamque fallere. Omnibus igitur 7
modis bene a majoribus constitutam rationem, qua utriusque
linguae studium conjungeretur, tuebatur, ab eaque non se-
mel descitum esse vehementer dolebat. Sub ipsa Academiae 8

29, 3 eos, qui] Muret. var. lect. 2, 20

28, 8 quae...videatur: q. per barbaras gentes i. v.

29, 4 reperias: reperire possis, R || 29, 5 sese: se | sic: ita, R || 29, 7 tue-
batur: *transp. ante* bene | vehementer: *deest*

incunabula Leidae bonas literas docuit Justus Lipsius, perfectus literis Latinis, Graecarum mediocriter peritus. Is dicere ausus est, Graecas literas homini erudito decoras esse, necessarias non item. Quod stultissimum dictum Isaaco etiam Casaubono (*), quo non fuit lenioris naturae Criticus, vehementer bilem | movit. Sed bonum factum, quod tam pernicio- p. 47
sa literis opinio nullas radices egit. Mox enim tanquam coelo missus Josephus Scaliger, cui Batavi prope omnem rectum ingenii cultum, quem ex eo tempore ceperint, si grati esse velint, acceptum referre debent, Scaliger igitur cum ceteras ingenuas artes, tum Graecas literas, earumque cum Latinis conjunctionem, in his regionibus fundavit. Scaligerana disciplina per Grotios, Heinsios, Gronovios, Graevios, et alios usque ad patrum nostrorum memoriam propagata est. Tum rursus plerique litteratores, Graecis vel neglectis, vel leviter delibatis, in unis scriptoribus Latinis habitare coeperunt. Altero igitur Scaligero opus erat, qui Musas Graecas fugam parantes sisteret, atque iterum cum Latinis artissimo foedere p. 48
consolciaret. Is fuit Hemsterhusius, quo bonarum literarum tutelam suscipiente, brevi tanta rerum commutatio facta est, ut Athenae in Bataviam commigrasse viderentur, nec tamen quicquam de summo Latinarum literarum studio remitteretur.

(*) Vide Casauboni Epistol. 291. et 294. et Lipsii Epist. 356. in Syllog. Burm. T. I. p. 376.

29, 8 perfectus...peritus: Latinae linguae inprimis peritus, Graece vix mediocriter doctus

29, 12 Mox enim: Nam mox | rectum: *deest* | ceperint: ceperunt || 29, 14 in...habitare: unos scriptores Latinos colere et exornare || 29, 15 igitur: ergo, R

30. Sed Latine quam doctus fuerit Hemsterhusius, etiam scribendi genus declarat, purum, emendatum, luminibus frequens, bene vinctum, inprimisque proprietatis studio et verborum delectu commendandum. Una orationi facilitas deest, 2
non comparanda illa, nisi saepe multumque scribendo: cujus rei facultatem raro dabat Graecarum literarum Professio. In juvene, velut in laetis herbis, se profundeabat luxuries quaedam, quam postea ratio et anni depaverunt.

p. 49 31. Halctenus virum egregium vidimus Graeciae Latique monumenta ita tractantem, ut nunquam illa de manibus deponeret. Quo studio quantas eruditionis opes sibi compararit, 2
supervacuum sit dicere. Eas cum primum in animadversionibus ad Lucianum protulisset, homines eruditos in stuporem et admirationem rapuit, expressitque omnibus confessionem hanc, ut dicerent, nihil simile ullam aetatem in hoc genere vidisse: magnam quidem copiam in Salmasii libris esse; sed ibi temere sacco fundi, hic omnia cum acerbo delectu, prope in Mathematicorum modum, explicari. 3

32. Atque his cum ingenii, tum eruditionis fundamentis, tam firmis, tam alte positis, tandem Hemsterhusius verae et legitimae Critices velut aedificium superstruxit. Sed critica p. 50
disciplina quomodo usus sit, non alienum fuerit, eruditae juventuti, quae ejus vestigia persequi studeat, paucis exponere. 2

31, 2 quantas: quam immensas

32, 2 eruditae...studeat: in eorum gratiam, qui ejus vestigia persequenda putent

33. Cum scriptori sive Graeco, sive Latino crisin suam impertire constituisset, primum justam cum eo familiaritatem contrahebat, hoc est, cum res ipsas, tum verba, similibus locis inter se comparatis, quanta maxima fieri poterat diligentia, cognoscebat, recte judicans, sui quemque scriptorem optimum interpretem esse, et, qui non saepius totum scriptorem uno tenore legisset, eum in emendando explicandoque turpissime labi. Tali notitia contracta, omnia ad certam rerum, sermonisque normam exigebat, difficilis, suspicax, semper verens, ne quid sibi fallaciae vel a librario, l vel ab interpolatore strueretur. Tametsi quis poterat fallere illum sensum et natura sagacissimum, et multo literarum rerumque usu callidissimum? Tenebrio nobili scriptori foetum suum subjecerat? Statim fraudem certis vestigiis tenebat. Versificator magnorum Poëtarum versibus furtim interposuerat suos? Spurios obelo configebat. Librarius lectionem corruerat, vel sciolus corruptam fucarat? In promptu erant omnes veri indagandi viae.

34. Sed, quamvis summam ingenii fiduciam habere potuisset, tamen Codicum MSS. fide inprimis nitebatur, et, quod hujus disciplinae expertibus mirum videatur, ex eorum vel contaminatissima scriptura pulcerrimas lectiones eliciebat. Nosse modos permutandorum in libris prius scis verborum, utile putabat: posse enim tardiora ingenia talibus adminiculis sublevari: sed nimiam in his diligentiam contemnebat, docens hoc etiam argumento, parum inde utilitatis redire, quod, ut quisque plurimum operae in librorum aberrationibus notandis posuisset, iisque margines librorum oplevisset, ita

33, 1 turpissime labi: turpiter errare || 33, 2 rerum: post r. deest comma

nullam magnopere Critices laudem tulisset. Vero Critico vim ipsius sententiae, et sermonis proprietatem bene perspectam, facile id, quod res postulet, suppeditare. Hic etiam locum habere illud Asinii Pollionis: *Male eveniat verbis, nisi rem sequantur*: vel illud Horatii, ex Asiniano expressum:

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

p. 53 35. Sed l duos inprimis scopulos, multorum naufragiis infames, et ipse fugiebat, et alios, ut fugerent, monebat, temeritatem et superstitionem. Furorem judicabat, quod non intelligas, statim urere et secare; amentiam, aegri capitis somnia in contextum invehere, abolita veterum librorum scriptura. Nam, si hoc modo grassari liceret, brevi futurum, ut calamitas, quam Gothi et Vandali bonis libris importassent, prae hac levis et tolerabilis videatur. Iccirco in locis desperatis, ubi nulla ratio esset difficultatis expediendae, medicinam ab integrioribus libris exspectandam, et omnino nihil in contextu, nisi vetustarum membranarum auctoritate, movendum censebat, ne Bentlejo quidem veniam dans licentiae, quam sibi sumsit in Manilio recensendo.

p. 54 36. At l vero, qui nullum audaciae locum daret, non minus repudiabat anilem religionem, quae se imperitis modestiae nomine commendare audet, et semper vulgatae, quamvis fu-

34, 4 Male] Male hercle eveniat verbis, nisi rem sequantur Hor. Schol. Cruq. p. 633a cf. Porph. Hor. *ars* 311 | Verbaque] Hor. *ars* 311

34, 2 tulisset: invenisset

34, 3 proprietatem bene perspectam: genium b. perspectum

35, 1 alios, ut fugerent, monebat: a. fugere m. || 35, 3 Vandali: Saraceni ||

35, 4 Iccirco: Quamobrem cf. 13, 2; 44, 1; 48, 2 | sumsit: *transp. post recensendo*

36, 1 daret: dabat

2 tilis et absurdae, lectionis patrociniū profitetur. Sed quae,
malum! est lectio, quam tantopere jactant, vulgata? Num ex
vetustis et spectatae fidei libris profecta? Num certis emen-
3 dandi legibus constituta? Minime. Illa est (*), quam in suo
quisque libro reperit: quae, ut aliquando veteres et bonos
Codices auctores habeat, saepius tamen e libris vitiosis et in-
terpolatis, immo ex Editorum conjecturis, fluxit. Adeo, quid
defendant, non intelligunt homines inepti.

(*) Vide Cl. Ernestum Praef. ad Tacitum.

37. Sunt | alii, faciliores illi quidem in lectionibus, quae e p. 55
membranis ducantur, admittendis, sed iidem in Criticorum
2 emendationibus probandis difficiles et duri. Qui cum, peri-
culo facto, senserint, se non esse eos, qui in critica ratione
excellere possint, in eam partem deferuntur, ut omnium lo-
3 corum, qui ingenio tententur, se vindices ferant. Ac temera-
rios quidem confidentium ingeniorum impetus refutari, vete-
rumque scriptorum monumenta sarta tecta conservari, quis,
4 qui bonas literas amet, non vehementer gaudeat? Verum in
hoc tam salutari instituto frequentius obtrectatio, quam ae-
5 quitas et veri studium, versatur. Nec obscurae sunt talis ini-
quitas caussae. Nam, ut sumus homines, quanto praestabi-
lior et magis expetenda ingenii laus est, tanto impensius ei p. 56
6 invidemus. Illi igitur, cum facile sentiant, sese, si laus omnis
ingenii felicitati tribuatur, jacere, et vix honestos esse posse,
statim se parant ad Criticorum inventa ratiunculis quibusdam

36, 3 Ernestum: Ernesti, R

37, 2 cum...senserint: ubi periculo faciundo deprehenderunt | omnium
locorum, qui: o., quae || 37, 3 vehementer gaudeat: g. vehementerque lae-
tetur || 37, 5 impensius: vehementius || 37, 6 sese: se | ingenii felicitati: f. i.

convellenda, moliuntur, sudant, misere se torquent, ut loco
depravato potius qualemcunque sensum affingant, quam fe-
lix in vero reperiendo ingenium laudent. Ex qua obloquendi 7
libidine, incredibile dictu est, quot quam durae et contortae
vitiosorum locorum interpretationes manarint; si interpreta-
tiones dicendae sunt, quae scriptorem nescio quas ineptias
dicere cogant. Tales vindicias, tantum aberat, ut Hemsterhu- 8
sius probaret, ut illis doctam aliorum audaciam praeferreret.
p. 57 Sed longe optimum | et tutissimum censebat, medium sequi, 9
quod tum a temeritate, tum a superstitione esset sejunctum.

38. Etsi vero vir magnus, usu sensuque edoctus, praeclare
sciebat, Icaris non esse aptandas alas, hoc est, juvenes non
temere ad Criticam adducendos esse, tamen sagacioris in-
dolis adolescentes mature hujus artis veluti gustu quodam 2
imbuebat. Quorum vires, ut erat acer et perspicax ingenio-
rum existimator, ante sic explorabat, primum, ut eos juberet
cogitate meditateque legere illustrem aliquem veteris scri-
ptoris locum, v. c. Livianam praefationem, vix imitanda arte
conscriptam, et post, quid in tali loco maxime animum pepu-
lisset, quid maxime placuisset, sibi referre. Tum, ubi linguae 3
p. 58 scientiam et pulcri sensum sibi | probassent, in scriptore, ad
talis aetatis captum accommodato, locum demonstrabat, qui
vitium haberet nemini animadversum, idque investigare ju-
bebat. Reperta corruptela, quam reperire interdum difficilius 4
est, quam corruptis mederi, praesertim ubi mendosa scriptura
tolerabilem, nec a re abhorrentem sensum efficiat; sed reper-
ta corruptela, lene et blandum ab ingenio remedium postula-
bat. In quo ut eos, qui nullum dum Critices usum haberent, 5

37, 6 reperiendo: inveniendo || 37, 7 cogant: cogunt || 37, 8 Tales...pro-
bare: Talibus vindiciis H. ita offendeatur | illis: i. etiam, R

38, 2 pepulisset: affecisset, R || 38, 4 nec a re: et a re non | efficiat; sed
reperita corruptela: e., r., inquam, c.

sublevaret, ipse interdum vias quasdam, quae ferre ad verum
 6 inveniendum possent, indicabat. Si rem acu tetigisses, can-
 dide plaudebat sollertiae tuae, et acerrimum laudis stimulum
 adhibebat: sin minus, suam ipse emendationem promebat, ut
 7 quaerendi et conjectandi finis fieret. Hac ratione usurpanda vir
 summus | non solum discipulis suis facultatem dabat Critices p. 59
 cognoscendae, sed eosdem etiam consuefaciebat in legendo
 iudicii severitatem adhibere, et semper animum, quid intel-
 8 ligat, quid minus, interrogare. Et miramur, ex ejus disciplina
 plures acutioresque Criticos, quam e cujusquam ante illum,
 9 prodiisse? Nolim singulos ambitiose commemorare. Facile,
 qui sint, velut propria quadam nota, intelligendi et iudicandi
 10 subtilitate cognoscuntur. Unum tamen silentio praeterire non
 possum, germanum inprimis Hemsterhusii discipulum, L. C.
 11 Valckenarium. Hic enim, quam a magistro accepit discipli-
 nam, ante Franequerae, nunc Leidae, ita tuetur et propagat
 ingeniis feliciter formandis, ut Hemsterhusio de vita sublato,
 nunquam defuturi sint, qui literas Hemsterhusiana raltione p. 60
 12 colant. Hic utriusque linguae analogiam, quam vir immortali-
 s impertiit quidem discipulis, sed literis mandare neglexit,
 ita quasi per manus tradit aliis, ut, etiam si nemo illam literis
 prodat, tamen ad seram posteritatem perventura videatur.

39. Quemadmodum vero aliis disciplina, sic aliis profuit sa-
 2 lubri consilio suppeditando. Libenter et ingenue fateri sole-
 bat vir summus, P. Wesselingius, hunc sibi studiorum recte
 3 instituendorum auctorem fuisse. Is Hemsterhusio collega da-
 tus, non prius Franequeram, quam in intimam ejus amicitiam
 venit: quae ex illo tempore tam sancte et constanter culta
 4 est, vix ut aliud par amicorum conjunctius vixerit. Erat jam
 tum in Wesselingio magna et incredibili studio parta | doctri- p. 61
 5 nae copia, sed aversus a critica ratione animus. Verum cum
 Hemsterhusius ei crebris sermonibus demonstrasset, nullam
 eruditionem, quamvis variam et copiosam, esse veram et ac-
 curatam sine critica disciplina posse, totam studiorum rati-

onem commutavit, et post illa ipsa arte, quam ante oderat,
 nomen suum immortalitati commendavit.

40. Paulo ante de ea Critices parte, quae in depravatis cor-
 rigendis versatur, quantum satis est, disputavimus. Sed 2
 ejusdem etiam artis est, veterum scriptorum obscuros sen-
 sus aperire: in quo, praeter vim iudicandi, maxime cernitur
 illa nullis circumscripta terminis eruditio. In hac autem in- 3
 terpretandi ratione, quanquam alio modo, non minus vulgo,
 p. 62 quam in illa emendandi, peccatur. Saepe | et Hemsterhusii et 4
 aliorum querelas audivimus, cum dicerent, scriptorem, quem
 quis interpretum enarrandum suscepisset, onerari iis, quae
 ad quemvis alium scriptorem scribi possent, explicari, quae
 nemo sibi explicari velit, in difficilioribus destitui lectores,
 res et sententias negligi, nihil nisi loquendi formulas enarra-
 ri, et ne illarum quidem notiones ad normam, quam perfectus
 Criticus, J. F. Gronovius dedisset, distincte et enucleate tradi,
 sed temere misceri et confundi. Hemsterhusius vero ipsum 5
 scriptoris argumentum amplexus, obscuriorum locorum te-
 nebras modo ex historia et antiquitatis memoria, modo ex
 temporum ratione, modo ex interiore philosophia, modo ex
 aliis artibus dispellebat: fontes, unde quidque haustum esset,
 p. 63 locos aliorum auctorum, | quos scriptor, quem tractaret, vel
 imitando expressisset, vel in transitu respexisset, demonstra-
 bat: exquisitior verbi aut formulae vis si enarranda esset, non
 ille diversarum significationum, ut ita dicam, confinia con-
 fundebat, sed tenuissima et aliorum sensum fugientia discrimi-
 na tam perspicue accurateque definiebat, ut in his etiam
 geometricam elegantiam facile cognosceres.

40, 1 de ea...disputavimus: quantum satis est, diximus de ea C. p., q.
 in d. c. versatur || 40, 2 circumscripta terminis: t. c. || 40, 3 autem: vero ||
 40, 4 scriptorem: auctorem | scriptorem: auctorem, R || 40, 5 tenuissima: te-
 nuia | perspicue accurateque: perspicua et certa ratione

41. Animadversiones, quas scripsit, habent beatam quandam
 2 et felicem rerum ubertatem. Nec tamen quicquam in illis ali-
 eni est, vel longius arcessiti. Omnia et apte et suo loco di-
 cuntur; ut mirari subeat, tam longas animadversiones scribi
 3 potuisse. Sed talis copia facilis erat ei, qui omnes interiores
 4 Graeciae Latiique recessus teneret. Ne multa: habent | ejus p. 64
 commentarii in Aristophanem, Lucianum, Xenophontem
 Ephesium, Hesychium, Thomam Atticistam, alios, veris-
 simam bene interpretandi disciplinam, qua non extat exem-
 5 plum perfectius. Quo vehementius et justius dolemus, Coam
 Venerem, Lucianum dico, ab eo non esse absolutam, omni-
 noque pauciora, quam exspectare par erat, ex tam perenni et
 inexhausto doctrinae fonte ad communem utilitatem perma-
 nasse.

42. Hujus rei quae caussae fuerint, cum saepenumero quaeri
 2 soleat, videor mihi reperisse has duas. Primum vir summus
 tanto legendi meditandique studio tenebatur, vix ut inde avel-
 li posset, et ad ea, quae per nimis multa, ut nobis quidem vi-
 detur, adversariorum volumina sparserat, digerenda traduci. p. 65
 3 Ne ipse quidem diffitebatur, se ad labores, praesertim jussos,
 quibus sibi liquida illa meditandi voluptas eriperetur, paulo
 4 esse tardiozem. Deinde cum nihil, nisi quod omnibus nume-
 ris expletum esset, a se exire vellet, majorem posteritatis,
 quam aetatis suae, ducens rationem, lapsus est, ut fere solent
 excellentissimi quique artifices, in quandam calumniam sui,
 ut, quantumcunque adhibuisset curae et studii, tamen nihil

41, 1 quas scripsit: ejus: *commata quae q. s. includunt desunt R* ||
 41, 5 ex tam: e

42, 1 cum...reperisse: saepe numero quaeri solet. Equidem mihi videor
 reperisse: cum *deest R* || 42, 4 majorem posteritatis, quam aetatis suae,
 ducens rationem: m. habens p., q. praesentis a., r.

satis putaret. Ita, quod Plinius de Protogene, pictore, dicit, *in* 5
summa artis intentione minor erat fertilitas. Huc accedebat, 6
 quod, quamcunque rem tractandam sumsisset, eam ita ex-
 cutere, et cum pulvisculo exhaurire studeret, ut, qui posthac
 p. 66 idem agere institueret, omnem sibi | materiam praereptam
 fateretur. Quibus de caussis memoriae suae, fidissimo cete- 7
 roquin omnium, quae semel legisset, audivissetve, custodi,
 irasci solebat, si vel leve quiddam, quod eodem pertineret,
 sibi post editum librum suppeditaret.

43. Fuerunt, quibus in Luciano ornando nimis cunctatus
 videretur: a quibus petimus et quaesumus, ut ejus cuncta-
 tionem comparent cum alterius, qui post ad eundem scri-
 ptorem edendum accedere ausus est, festinatione. Reperient 2
 profecto, illum cunctando rem restituisse, hunc festinando
 perdidisse.

44. Ille autem tot vigiliarum et tot annorum fructus si mi-
 nus publice apparuit, non | tamen iccirco vel exiguus esse,
 p. 67 vel periisse existimandus est. Nam vix ullus sive Graecus 2
 sive Latinus scriptor est, in cujus margine non tales emen-
 dationes, quales a principe Criticorum proficisci par erat,
 notarit. Pleni sunt castigationum, ut paucorum recensione 3
 defungar, Aristophanes, Oratores Attici, Theocritus, Apollo-
 nius Rhodius, Harpocration: pleni ex poetis Latinis, Propertius,
 Manilius, Valerius Flaccus. Hinc igitur praesidia, hinc 4
 ornamenta editionibus a se curandis petant Critices studiosi.

42, 5 in summa] Plin. *nat.* 35, 101

42, 6 studeret: studebat | fateretur: inveniret || 42, 7 Quibus de caussis:
 Quamobrem

43, 1 alterius...ausus est: aliorum...ausi sunt || 43, 2 hunc: hos, R

44, 1 iccirco: idcirco, R *cf.* 13, 2; 35, 4; 48, 2 || 44, 2 par erat: debebant ||
 44, 3 paucorum recensione defungar: paucos tantum nominem

5 Neque verendum est, ne talis thesaurus in dominos literarum
 6 rudes incidat, aut dissipatus pereat. Adhuc illum integrum
 servat Franciscus Hemsterhusius, unus ex tribus filiis super-
 7 ste, paterni ingenii, animi, et oris imago, qui philosophiam p. 68
 et mathematicas artes cum antiquitatis eruditae scientia ita
 conjunxit, ut, qua laude magis excellat, difficile sit existi-
 mare. Sed idem inusitata liberalitate totum illum thesaurum
 Bibliothecae publicae Leidensi, post fata sua, donare consti-
 8 tituit, jam nunc fidem suam per me omnibus ita astringens,
 ut haec publica voluntatis declaratio testamenti vim habere
 possit. Sic facere decebat filium, qui nobis patrem cum aliis
 virtutibus, tum animi magnitudine reddit.

45. Satis multa de Hemsterhusii ingenio et doctrina diximus.
 Nunc animum contemplemur, utriusque facultati vel parem,
 2 vel superiorem. Nec alienum est, qui Critici nostri animus
 et mores fuerint, quae rere, praesertim cum de Criticorum p. 69
 moribus ea inveteraverit opinio, ut nullum eruditorum ge-
 nus ferocius, truculentius, magisque contentiosum habeatur.
 3 Equidem negare non possum, tales et olim fuisse, et fortasse
 4 etiam nunc esse. Addo etiam, ridiculas istorum pugnas de
 verbis et parvi momenti rebus Criticam non leviter infamasse.
 5 Veruntamen quis tam iniquus iudex est, ut hominum vitium
 6 ad artis contemtionem trahat? Nisi vero Jurisprudencia con-
 temnenda est, quod inter Jurisconsultos rabulae, aut Medici-
 7 na, quod inter Medicos circulatores reperiuntur. Nolim hujus
 opinionis levitatem cum pari conjunctam iniquitate, pluribus

44, 6 antiquitatis eruditae: e. a.

45, 3 fortasse: forte, R || 45, 5 contemtionem: contemtum || 45, 6 contem-
 nenda est: contemni debet || 45, 7 cum...iniquitate, pluribus: et iniquitatem
 pluribus: *post* iniquitate *comma deest* R

verbis refellere. Sunt Hemsterhusii mores optima Criticorum 8
 p. 70 apologia. Cujus enim fal mam et existimationem ille unquam
 scriptis suis laesit? Cujus dissensionem, in tanto doctrinae
 fastigio, non facile ac leniter tulit? Ne tum quidem, cum res 9
 et locus postularent, superbiam maximis meritis quaesitam
 sumsit. Quid? tantum abfuit, ut aliorum errores exagitaret, ut
 stultos etiam patientius ferret, quam necesse videretur. Erat 10
 Theologus, qui saepe in circulis, ipso praesente, Pindaros,
 Sophocles et Demosthenes, quos nunquam legerat, loquere-
 tur, eosque velut in lance positos modo tolleretur iudicio suo,
 modo deprimeret, omninoque, ut in Latinorum proverbio
 est, spectante Roscio, gestum in scena ageret. Cum Joannes 11
 Albertus, et ceteri, qui aderant, intentis in Hemsterhusium
 p. 71 oculis expectarent, ut hominis vanitatem et impudentiam
 comprimeret, ille ne verbum quidem. Cur enim, dicebat, 12
 hunc minus patiar ingenio suo frui, quam alios, coram me et
 Schultensio, in pari inscitia, de pulpitis jactantes Graecarum
 et Orientalium scientiam literarum?

46. Sed non est, quod magnopere miremur aut aliorum in-
 tolerabilem fastum et superbiam, aut hujus amabilem hu-
 manitatem. Illi enim ex his studiis nullum, nisi eruditionis, 2
 fructum petunt: cujus vis quae potest esse in animum et mo-
 res? Hic non unam eruditionem, sed inprimis vitae et morum 3
 elegantiam, omninoque veram sapientiam inde sibi hauri-

45, 10 Roscio] Cic. *de orat.* 2, 233

45, 8 dissensionem: dissensum || 45, 9 sumsit: sumebat | abfuit: aberat ||
 45, 10 Theologus: *deest*, R || 45, 10-11 deprimeret...ceteri: deprimeret. Cum
 ceteri || 45, 11 Hemsterhusium: eum | et impudentiam: *desunt* || 45, 12 alios,
 coram: concionatores sacros, qui coram: alios, qui coram R | de pulpitis
 jactantes: jactant

46, 2 Illi enim: Nam illi

4 endam ducebat. Ac morum quidem venustas non solum per
 ejus libros fusa est, | sed etiam in sermonibus, omnibusque p. 72
 vitae actionibus ita lucebat, ut non tam sibi et Musis vixisse,
 quam inter fortunatos beatosque homines aetatem egisse vi-
 5 deretur. Sermo familiaris etsi tam accuratus et eruditus erat,
 ut meditatam diceres, tamen nihil habebat affectationis mo-
 6 lestae. Immo haec gravitas temperabatur incredibili humani-
 7 tatis festivitatisque condimento. Nam et ipse naturae vi ab-
 undabat sale atque urbanitate, et praeterea omnem leporum
 et facetiarum florem ex antiquis et novis scriptoribus libarat.
 8 Itaque vix alium ex eruditorum ordine vidimus, cujus con-
 9 suetudo a principibus etiam viris impensius expeteretur. Non
 habet patria proceres illustriores, prudentiores, et bonis arti-
 bus ad omnem humanitatem magis | excultos, quam fratres, p. 73
 10 Guilielmum et Carolum Bentickios. Atqui illi fateri et prae-
 se ferre non dubitabant, se nunquam, nisi meliores aliqua
 parte et doctiores, ab Hemsterhusio discessisse. Ac nescio,
 majorine gloriae sit Hemsterhusio, Bentinckii placuisse, an
 Bentinckii, Hemsterhusii virtutes intellexisse.

47. Animus ejus erat, qualem esse oportebat tot sapientum
 praeceptis conformatum, unius verae et solidae virtutis ad-
 2 mirator, contemtor rerum fluxarum et humilium. Roboris
 quantum in eo fuerit, hoc documento cognoscere licet. Venerant ad eum Franequeram nobilissimi e primaria gente
 3 Wassenaria hospites, biduum hilare sumturi. Cum omnes ac-
 cubuissent, animis ad laetitiam remissis, ecce, literis fit p. 74
 certior, filium summae spei, Jacobum, qui sibi decus ex mi-

46, 4 beatosque: et beatos, R || 46, 7 naturae vi abundabat sale atque urbanitate: s. atque u. a. || 46, 8 impensius: vehementius

47, 1 qualem esse oportebat: qualis e. debebat: qualem e. debebat R | conformatum: conformatus

litia navali petebat, procul a patria morte immatura periisse.
 Quid ille? Vultu nihil mutato seponit literas, simulat hilarita- 4
 tem, acerbissimumque dolorem per biduum pectore premit,
 quod jucunditatem, cui se hospites dederant, muliebri et nihil 5
 profutura ejulatione contaminari nolebat. Tali constantia ger-
 manus ille Socraticae disciplinae alumnus, Xenophon, nun-
 tiata inter sacrificandum filii Grylli morte, luctum distulit,
 dum solemne sacrificium peregrisset.

48. Ostentationem et inanem pompam oderat cum in reli-
 qua vita, tum in docendo; ut exteri, qui ad ejus lectiones
 p. 75 venissent, vix crederent, hunc esse illum Hemsterhusium,
 de quo tot ac tanta praedicari audivissent. Famae et magnae 2
 de se opinionis prope negligens erat, minime omnium curans
 plausum vulgi, cui propterea paene ignotus vixit. At quo mi- 3
 nus gloriam venabatur, eo magis ad eum sponte veniebat.
 Quis enim nescit, omnes omnium gentium eruditos una voce,
 una sententia regnum in literis ad ipsum detulisse?

49. Prudentia, dubito, an unquam major et praestantior fuerit
 in ullo homine erudito. Credebat Epicharmo, nervos et artus
 prudentiae esse, non temere credere, tenebatque, si quis ali-
 us, artem difficillimam tacendi suo tempore, et loquendi. In 2
 p. 76 consilio capiando cautus, | consideratus, et, si quaeris, len-
 tus: quippe omnes in utramque partem rationes videbat, et
 magno judicio ponderabat: sed idem, ubi semel quid decre-

47, 5] e.g. Plut. *consol. ad Apoll.* 118f

49, 1 Epicharmo] Q. Cic. *pet.* 39; 23 B 13 DK

47, 3 morte immatura: i. m., R

47, 4 jucunditatem, cui se hospites dederant, muliebri: hospitem j. m. ||
 47, 5 nuntiata: nuntiata, R

48, 2 minime: et m. | curans plausum: curabat laudem | propterea: idcirco, R (*adscripto etiam in margine idcirco*) cf. 13, 2; 35, 4; 44, 1 || 48, 3 At: Sed | veniebat: confluebat

3 visset, constans et firmus. Alienus a suspicionibus: sed idem
latebrarum, quae in animis hominum sint, sagacissimus ex-
plorator.

50. Sed prudentia, quae vitam privatam attingit, si in eo sum-
ma et singularis fuit, forsitan minus mirum videatur. Unde
vero ille, qui nullam reipublicae partem attigisset, tantam
hauserat rerum civilium scientiam? Nempe cum eam non
experiundo sibi comparare posset, usus et experientiae vi-
cariam adscivit philosophiam, inprimisque omnis priscae
et recentioris aetatis historiam. Ex qua virtute Academia p. 77
Batava uberrimum fructum tulit. Nactus enim amplissimum
theatrum, in quo civilis illa prudentia spectaretur, foedera-
torum Belgarum historiam nova et inusitata ratione tradere
coepit. Indagabat veras causas, ex quibus res gestae pen-
derent, remotis simulationum involucris, quibus tegerentur;
consilia principum et populorum cur bene, cur secus ceci-
dissent, explicabat; quid expetendum, quid fugiendum esset,
demonstrabat; efficiebatque adeo, ut disciplina sua pruden-
tiae civilis magistra et esset et haberetur. Inprimis heroum
Batavorum ingenia et mores tanto artificio pingebat, ut non
literarum Professorem, sed Polybium aut Tacitum cathedrae
impositum dixisses.

51. Tali ingenio, doctrina et sapientia fuit Hemsterhusius, p. 78
cujus similem Criticum nos haud vidimus; posteri ut videant,
bonarum literarum causa vehementer optamus.

FINIS.

49, 3 sint: sunt, *R*

50, 1 forsitan: fortasse, *R* || **50, 5** spectaretur: spectari posset || **50, 6** te-
gerentur...efficiebatque: *commata loco semicolorum* || **50, 7** dixisses: pu-
tasses, *R*

51 vidimus: *post v. loco semicoli comma, R*

APPENDIX ET INDEX NOMINUM

APPENDIX

*Ludovici Caspari Valckenarii observationes MSS.
ad Elogium Tiberii Hemsterhusii*

L.c.v. obs. ad D.R. elogium T.H. editio Prima p. 17 sqq

P. 17 non C ... cúlpa] Quinimo illorum culpa fuit; cur enim istis, quos designas, aures praebuerunt? ut ut vera sunt quae narras, quod pace Tua dictum sit, nollem tam aperte narrari res oblivioni potius tradendas. Erit aliquando tempus, ni vanus sum augur, quo Tutemet ista talia, quae sanguine iúncis accident acerbissima, scripta nolis. H. . . . filio et nepotibus accidet ista narratio etiam permolesta.

Quae subjicis – sed haec latere meliús est etc.: quid tandem sibi volúnt? poteratne ea res clarius in lucem proferri?

P.18 Talis stultitia in philosophos – cadere poterat] qualis stultitia? út humaniores literas abiicerent? sed ab angustis dicis compendiis profectos.

Ibid. Berglerus – veteris philosophiae scientia – excellens] quo in libro B. scientiam istam patefecit?

21 – 22 – si quis – per invidiam allatraret] Nonnullis eum etiam in finem hunc libellum scripsisse videberis, út haberes occasionem **B. deprimendi** B. deprimendi.

P. 24 prope tota facta est disciplina verborum.] an talis evaderet nostra disciplina absque Mathematicis & Philosophis?

Ibid. – literatores de – contemptú e cathedris declamarunt.]

P. 26 quin suaviter rideret recentiores Poetarum interpretes]

P. 29 laudato magis, quam lecto] Nihil veriús arbitror.

L.c.: *i. e. Ludovici Caspari Valckenarii observationes ad Davidis Ruhnkenii etc.* || P. 17: v. 14, 4 || H. . . . : *i. e. Hemsterhusii* || sed haec: v. 14, 6 || P. 18: v. 14, 9 || Ibid.: v. 14, 11 || 21 – 22: v. 15, 3 || **B. deprimendi**: vindictam? superscr. || P. 24: v. 19, 5 || Ibid.: v. 19, 6 || P. 26: v. 21, 2 || P. 29: v. 24, 4

INDEX NOMINUM

- Academia Batava 50, 4; Groningana 12; 14, 1; Leidensis 14, 2; 29, 8
Aeolica lingua 28, 8
Albertus Joannes 45, 11
Amstelodamum (urbs) 11, 1; 14, 7, 10, 15
Apollonius Rhodius 44, 3
Aristarchus 14, 18
Aristoteles 22, 2 ib. 8
Aristophanes 14, 13; 41, 4; 44, 3
Asinius Pollio 34, 4
Athenae 29, 16
Attici oratores 44, 3
Atticista v. Thomas
Batava Academia v. Academia
Batavi 29, 12; 50, 7
Batavia 29, 16
Belgae foederati 50, 5
Bentinckius Carolus 46, 9 sq.
Bentinckius Guilielmus 46, 9 sq.
Bentlejus Richardus 14, 18-20; 15, 1-3; 35, 4
Berglerus Stephanus 14, 11-13
Bernoullius Joannes 13, 2-5
Beza 5, 3
Britannia 14, 18
Broukhusius Janus 14, 10 ib. 12 sq.
Burmanningus P. (Senior) 6, 11; 29, 10; (significatur) 14, 4
Casaubonus Isaacus 26, 5; 29, 10
Celsus 14, 26
Coa Venus v. Venus
Comici 14, 19; 15, 2
Crates Mallotes 8, 3 sq.
Cujacius 5, 3
Democritus 6, 6
Demosthenes 45, 10
Dionysius Halicarnassensis 17, 5
Dorvillius 7, 5
Epicharmus 49, 1
Epicurus 22, 2
Erasmus 5, 3
Ernestus (Ioannes Augustus) 36, 3
Eusebius 24, 4
Flaccus v. Valerius
Franequera (urbs) 11, 1; 38, 11; 39, 3; 47, 2
Gothi 35, 3
Graeca antiquitas 6, 10; 25, 1; forma 29, 2; lingua 27, 1, 5; 28, 3-5, 7; 29, 1; mater 28, 8; origo 28, 8
Graeca (pl.) 27, 4; 29, 5
Graecae literae 14, 3; 14, 11, 21; 15, 2; 28, 1; 29, 8 sq., 12; 30, 2; 45, 12; Musae v. Musae
Graeci 6, 5; 29, 5
Graeci fontes 6, 10; 29, 2; poetae 21, 1; scriptores 29, 14; v. Comici
Graecia 31, 1; 41, 3
Graecus scriptor 14, 22; 33, 1; 44, 2; sermo 29, 3
Graevius 14, 16; 29, 13
Groninga (urbs) 11, 1
Groningana Academia v. Academia
Gronovius Jacobus 14, 3
Gronovius J. F. 29, 13; 40, 4
Grotius 29, 13
Gryllus (Xenophontis filius) 47, 5

Harpocratio 44, 3
 Havercampus 14, 5
 Heinsius N. 6, 11; 29, 13
 Hemsterhusius Franciscus (pater Tiberii) 11, 1
 Hemsterhusius Franciscus (filius Tiberii) 14, 19; 44, 6-8
 Hemsterhusius Jacobus (filius Tiberii) 47, 3-5
 Hemsterhusius Tiberius passim
 Hesychius 41, 4
 Hippocrates 14, 26
 Homerus 16
 Horatius 29, 5 sq.; 34, 4
 Isocrates 13, 1 sq.
 Kusterus Ludolphus 14, 11-13
 Latina lingua 27, 1; 28, 3-5, 7 sq.
 Latina (pl.) 29, 5
 Latinae literae 28, 2; 29, 8, 12, 16; Musae v. Musae
 Latini 6, 5; 45, 10
 Latini poetae 6, 11 (bis); 14, 10; 21, 1; scriptores 29, 1, 14
 Latinus scriptor 33, 1; 44, 2
 Latium 31, 1; 41, 3
 Lederlinus Johannes Henricus (significatur) 14, 15
 Leibnitius 22, 8
 Leida (urbs) 11, 1; 14, 1 sq.; 14, 7; 29, 8; 38, 11
 Leidensis Academia v. Academia; Bibliotheca publica 44, 7
 Lipsius Justus 29, 8-10
 Livius 38, 2
 Lockius 22, 8
 Lucianus 31, 3; 41, 4 sq.; 43
 Lyceum 22, 2
 Manilius 35, 4; 44, 3
 Meursius Jo. 6, 10
 Muretus M. A. 29, 3
 Musae 14, 14; 29, 15; 46, 4
 Orientales linguae 27, 5; literae 45, 12
 Orientalia 27, 4
 Orville d' v. Dorvillius
 Parmenides Platonis 22, 5
 Patres SS. 24, 6
 Perizonius Jacobus 14, 1
 Pindarus 45, 10
 Plato 13, 1; 22, 2 ib. 5-8
 Plinius (Maior) 42, 5
 Plutarchus 17, 5
 Pollio v. Asinius
 Pollux Julius 14, 15-19
 Polybius 17, 5; 24, 6; 50, 7
 Propertius 14, 13; 44, 3
 Protogenes 42, 5
 Pythagoras 22, 2
 Reitzius Ioannes Fredericus (significatur) 43
 Romana antiquitas 25, 1
 Roscius 45, 10
 Salmasius 28, 6; 31, 3
 Saraceni (app. crit.) 35, 3
 Scaliger Josephus 24, 4 sq.; 28, 6; 29, 12 sq. ib. 15
 Schultensius Albertus 27, 5; 45, 12
 Sextus Empiricus 8, 3
 Socrates 13, 1; 47, 5
 Sophocles 45, 10
 Spanhemius Ez. 6, 10
 Tacitus 36, 3; 50, 7
 Theocritus 44, 3
 theologus (quidam) 45, 10
 Thomas Atticista 41, 4
 Thucydides 17, 5
 Timaeus 17, 2
 Valerius Flaccus 44, 3
 Valckenarius L. C. 38, 10-12
 Vandali 35, 3
 Varro 28, 5

Venus 41, 5
 Wassenarii 47, 2-4
 Wesselingius P. 39, 2-5
 Wildius Jacobus 25, 2
 Xenophon (Socratis discipulus) 47, 5
 Xenophon Ephesius 7, 4; 41, 4
 Zeno 22, 2

TABULAE

quod inter Medicos circulares reperitur.
 Nolim hujus opinionis levitatem ~~& praesumptam~~
 pluribus verbis refellere. Sunt Hemsterhulii mores optima Criticorum apologia.
 Cujus enim famam & existimationem ille
 unquam scriptis suis laesit? Cujus dissen-
sum, in tanto doctrinae fastigio, non
 facile ac leniter tulit? Ne tum quidem,
 cum res & locus postularent, superbiam
 maximis meritis quaesitam sumebat. Quid?
 tantum aberat, ut aliorum errores exagita-
 ret, ut stultos etiam patientius ferret,
 quam necesse videretur. Erat, qui saepe
 in circulis, ipso praesente, Pindaros, So-
 phocles & Demosthenes, quos nunquam
 legerat, loqueretur, eosque velut in lance
 positos modo tolleret iudicio suo, modo
 deprimeret. Cum ceteri, qui aderant,
 intentis in eum oculis expectarent, ut
 stolidam hominis vanitatem comprimeret,
 ille ne verbum quidem. Cur enim, dice-
 bat, hunc minus patiar ingenio suo frui,
 quam ~~concionatores sacros~~ ^{alios}, qui coram
 me & Schultensio, in pari inficitia, ~~ca-~~
~~ta~~

Dissensionem

sumit.
fuit.

omninoque ut in
latino modo prore,
hic est, spectante
hoc no, agendum
scena ageret.
Joannes Albar,
me
Hemsterhulii
& impudentiam

L. O. V. ob. ad. D. N. elegimus S. H. edito Pina

P. 17 non C. culpa } Quoniam illorum
 culpa fuit; cur enim istis, quos
 designas, aures praebuerunt?
 ut ut vera sint quae narras, quod
 pace tua dictum fit, nolle in
 tam aperte narrari, res oblivioni
 potius tradendas. Est aliquando
 tempus, ni vanus sum augur,
 quo Tulemet ista talia, quae
 sanguine iunctis accidunt acerbissima,
 scripta volis. It. . . filio et
 nepotibus accidit ista narratio
 etiam permolesta.

Quae subiecis — sed haec latere
 melius est haec: quid tandem
 sibi volunt? poteratne ea res clarus
 in lucem proferri?

P. 18 Tulus est ultimus in philosophis
 — cadere poterat. } Qualis stultitia?
 ut humaniores literas abicerent?
 sed ab angustis deis compendii profectos.

Ibid. Barleus — veteris philosophiae
 scientia — excellens } quo in libro
 B. scientiam istam patefecit?

22 — se quis — per invidiam allaturo
 Nonnullis enim, in finem ^{etiam} ~~hanc~~ abellum
 scripsisse videtur, ut haberet occasio-
 nem ^{indictam} B. deprimendi.

P. 29 prope tota facta est disciplina verborum
 } an talis evaderet nostra disciplina
 absque Mathematicis & Philosophis?
 30 ^{de} literatores de — contemtu e cathedris
 declamarunt. }

10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

Imagines phototypice expressae:
Universiteitsbibliotheek Leiden 754 D 25